

3. En økologisk bærekraftig økonomi

SVs mål er et økologisk, økonomisk og sosialt bærekraftig samfunn. Det er et samfunn der makt og ressurser er rettferdig fordelt, og der naturen ikke overbelastes. Det er fullt mulig å skape et slikt samfunn, men det krever dyptgripende endringer i måten vi organiserer økonomien på.

Høyresidens markedsliberalisme kan ikke løse klimakrisa eller fjerne den globale urettferdigheten. Naturens bæreevne må ligge til grunn for alle beslutninger om vi skal kutte klimagassutslippene, skadene av klimakrisa og skape en rettferdig verden.

For å få til dette vil SV se alle deler av politikken i sammenheng. Beslutninger innen energisektoren, samferdsel, arealplanlegging, næringsvirksomhet, landbruk, bistand og utenrikspolitikk vil alle ha stor betydning for å nå et slikt samfunn.

Folks kunnskap og arbeidskraft er det viktigste for å skape en slik økonomi. Samfunnet må derfor investere i utdanning, forskning og utvikling av miljøvennlig teknologi.

Et miljøvennlig Norge

Norge er et land med store fornybare energiresurser, høy kompetanse og stor rikdom. Disse forutsetningene for å skape et miljøvennlig samfunn gjør at vi har et særlig ansvar for å være et foregangsland i miljøpolitikken. Derfor mener SV at samfunnet skal organiseres etter noen grunnleggende miljøprinsipper:

- Prinsippet om *bærekraftig utvikling* gir vår generasjon ansvar for å gi kommende generasjoner like god tilgang til natur og miljøressurser som vi selv har.
- *Føre-var-prinsippet* sier at tvilen skal komme naturen til gode når miljøkonsekvensene av et tiltak er usikkert, og at mangel på kunnskap ikke skal hindre tiltak for å redde truet natur.
- Prinsippet om at *forurenseren skal betale* for miljøødeleggelsene betyr at miljøkostnadene tas hensyn til i alle beslutninger.
- Prinsippet om *samlet belastning* betyr at inngrep i naturen ikke skal vurderes isolert, men ut i fra tilstanden til og den totale belastningen for økosystemet.
- Prinsippet om bruk av *best tilgjengelig teknologi* er viktig for at ny miljøvennlig teknologi skal tas i bruk så raskt som mulig.

Klimaendringene er vårt største miljøproblem, og Norge må gå foran og vise at det er mulig å lage et klimavennlig samfunn. Den vestlige verden har et energiforbruk høyt over den fattige delen av verden. Redusert energiforbruk er

derfor viktig både i et globalt solidaritetsperspektiv og for å nå våre klimamålsetninger. Energibruken må også bli mer effektiv. Energiøkonomisering vil redusere behovet for energi og sammen med en overgang til fornybare energikilder vil dette gi lavere utslipp av klimagasser og spare naturen for unødvendige inngrep.

For å løse mange miljøproblemer er det nødvendig at det miljøskadelige forbruket reduseres. I Norge i dag forbruker vi en langt større andel av ikke-fornybare ressurser enn vår andel tilsier om ressursene fordeles rettferdig i verden. Derfor må vi forbruket dreies fra ikke-fornybare til fornybare og fossilfrie ressurser. Det er også nødvendig at forbruket vårt ikke forårsaker andre miljøproblemer eller går på bekostning av grunnleggende arbeids- og menneskerettigheter. SV vil prioritere utvikling av ny teknologi som øker produktiviteten og bedrer ressursutnyttelsen, og sørge for at vi gjenvinner og gjenbraker mest mulig materialer og energi.

Vi må legge om fra fossil til fornybar energi, redusere transport og gjøre den mer miljøvennlig. SV skal føre en energipolitikk som både bidrar til å gjøre Norge om til et nullutslippssamfunn og gjennom energiutveksling med våre naboland bidra til å erstatte fossil energibruk. Et framtidsrettet næringsliv basert på klimavennlig produksjon må erstatte olje- og gassutvinning, og fangst og lagring av CO₂ må tas i bruk der fossil energi fremdeles skal brukes i stor skala. Slik kan vi utnytte norske ressurser og skape arbeidsplasser uten å komme i konflikt med miljøet. SV er mot atomkraft på grunn av risikoen for ulykker med potensielt svært store skadevirkninger og et uløst problem med atomavfall. I prosessen med å produsere atomkraft dannes også stoffer som kan brukes til å produsere atomvåpen. SV ser derfor kamp mot atomkraft og atomvåpen som to sider av samme sak.

Norge har et rikt og særegent naturmangfold som vi har et internasjonalt ansvar for å ta vare på. SV vil sikre at truede arter og naturtyper gis vern eller tilstrekkelig beskyttelse. Vi vil opprettholde og verne natur- og kulturlandskap, og styrke allemannsretten og allmennhetens interesser. Samtidig vil vi legge til rette for at alle kan utøve friluftsliv og bruke naturen, også som grunnlag for verdiskaping. Verden står ovenfor et dramatisk tap av naturmangfold og matjord. I dag trues naturmangfoldet særlig av utbygging og omlegging av arealbruk. SV vil derfor stanse inngrep som medfører store negative konsekvenser for naturmangfoldet eller store tap av inngrepsfrie naturområder.

Utslipp av farlige miljøgifter og kjemikalier som skader helse og miljø må stanses. SV vil stanse utslippene av ikke-nedbrytbare miljøgifter og begrense luftforurensingen særlig i utsatte områder. Avfall er ressurser på avveie og skal så langt det er mulig gå til materialgjenvinning og energigjenvinning.

Politikkens ansvar må være å sikre løsninger på miljøproblemene som oppfattes som rimelige og rettferdige, slik at folk slutter opp og tar rollen som pådrivere for

et bærekraftig nullutslippsamfunn. Det skal være lett og lurt å velge miljøvennlig.

En overordnet areal- og transportplanlegging er avgjørende for å skape et mer miljøvennlig samfunn. Det er transportpolitikken som avgjør om vi klarer å skape byer med gode og trygge bomiljøer, og transportvalgene for fremtiden styrer mye av mulighetene for å redusere klimautslippene. SV mener at kollektivtransporten skal være ryggraden i transportsystemet.

Framtidsrettet næringsliv for hele landet

Næringspolitikken skal bidra til produksjon av nødvendige varer og tjenester. SV vil ha et miljøvennlig næringsliv som skaper arbeidsplasser over hele landet. Næringslivet skal være variert og basert på kunnskap og lokale forutsetninger. Sentralisering og maktkonsentrasjon skal aktivt motvirkes. Et slikt næringsliv legger grunnlaget for bærekraftig ressursbruk og god fordeling av makt og inntekter. Dette er avgjørende veivalg for samfunnet som ikke kan overlates til markedskreftene.

Et næringsliv basert på kvalitet, kompetanse, produktivitet og nytenkning er mer robust enn et næringsliv som bare konkurrerer på pris. Engasjerte og kompetente arbeidstakere er nødvendige for framtidens arbeidsplasser. God næringspolitikk betyr satsing på forskning, kompetanse og innovasjon. SVs næringspolitikk er basert på fire prinsipper:

- *Produksjon fremfor spekulasjon:* Nødvendig samfunnsmessig produksjon, industriell utvikling og langsiktig verdiskaping er forutsetninger for et bærekraftig nullutslippsamfunn. Dette må gå foran kortsiktig finansiell spekulasjon. SV mener naturressursene skal være i fellesskapets eie og bidra til verdiskaping i hele landet. SV vil bruke politiske virkemidler for å hindre utflagging av viktig industri som har en plass i nullutslippsamfunnet. Fremfor å være en ren råvareeksportør, må målet være at Norge skal videreforedle produkter til det beste for verden. Et viktig mål med næringspolitikken må være å støtte utvikling av produkter og tjenester samfunnet har et særlig behov for, for eksempel gode klimaløsninger. Næringspolitikken kan derfor ikke være næringsnøytral.
- *Kunnskap og kompetanse:* Forpliktende samarbeid mellom fagbevegelsen, næringslivet og myndighetene har gitt et høyt lønnsnivå og små lønnsforskjeller. Det forutsetter at arbeidskraften har en kompetanse som gjør den attraktiv, og tvinger bedriftene til høy produktivitet. Dette er et viktig konkurransefortrinn for næringslivet i Norge, som næringspolitikken må forsterke.
- *Økologisk og sosial bærekraft:* Næringslivet skal høste av ressursene innenfor naturens tåleevne, slik at fornybare ressurser opprettholdes, klimautslipp reduseres kraftig og naturmangfoldet bevares. Næringslivet skal tilby faste stillinger med et godt lønnsnivå og et godt arbeidsmiljø.

- *En desentralisert næringsstruktur:* Levedyktige og varierte arbeidsplasser må finnes der folk bor. Sterke lokalsamfunn vil gi bedre utnytting av naturressursene. Nærheten til ressursene gir høyere kvalitet, mindre sløsing, flere arbeidsplasser og mer demokratisk kontroll. Det betyr blant annet å satse videre på den varierte bruksstrukturen innen landbruk og fiskeri, industri og tjenesteproduksjon samt kultur og reiseliv i distriktene.

SV ønsker en variert næringsstruktur. Dette bidrar til større verdiskaping, mindre sårbarhet for konjunkturedringer og flere trygge arbeidsplasser. Vi vil legge til rette for utvikling av et allsidig næringsliv som kan sikre velferd og sysselsetting også etter oljealderen.

Fisk og andre marine ressurser, dyrka jord, skog, vannkraft og vindenergi er Norges viktigste fornybare naturressurser. Primærnæringene er bærebjelken i mange lokalsamfunn og garantisten for matsikkerhet. Samtidig er disse næringene en stor kilde til forurensning og utslipp av klimagasser. SV vil se norsk landbruk i en global sammenheng og arbeide for at næringen i større grad produserer sunn, økologisk mat bygd på egne ressurser. Landbruket er presset fra mange hold, og antall sysselsatte har gått dramatisk tilbake de siste årene. SV ønsker en inntektsopptapping i landbruket.

Havbruksnæringen må gjøres økologisk bærekraftig.

Et landbruk basert på etisk dyrehold er selvsagt for SV.

Teknologisk revolusjon

Et høyt velferds- og utdanningsnivå i befolkningen og en sterk fagbevegelse gir Norge store fortrinn i utvikling og bruk av ny teknologi. Små lønnsforskjeller gjør det mer lønnsomt med digitalisering, automatisering, kompetanseutvikling og andre tiltak som øker produktiviteten. Arbeidskraft og kompetanse utnyttes bedre. Store forskjeller gir ikke bare et urettferdig samfunn, men svekker også Norges evne til nyskaping og bred anvendelse av teknologiske muligheter.

SV vil arbeide sammen med fagbevegelsen og miljøbevegelsen for å bruke kunnskap og teknologi til å løse samfunnets største utfordringer. Vi vil fremme teknologiske løsninger som bidrar til sosial og miljømessig bærekraft og legger grunnlaget for en fortsatt velferdsutvikling.

Overgangen til et fornybart Norge vil kreve en bred satsing på forskning og utvikling innenfor blant annet miljøteknologi og næringer basert på fornybare ressurser. SV vil arbeide for å redusere investeringene i petroleumsindustrien og legge til rette for at verdensledende kompetanse fra denne industrien tas i bruk for å utvikle fornybare næringer. En kraftig økning i støtten til utvikling og omstilling må kombineres med miljøavgifter, strengere utslippskrav og nye teknologiske standarder.

Norge har en teknologisk ledende industri med høy miljøstandard. SV vil videreutvikle industrien som en del av klimaløsningen og for å sikre sysselsetting, verdiskaping og eksportinntekter. SV vil anvende deler av vår store fornybare kraftproduksjon som et langsiktig fortrinn kombinert med økte miljøkrav og støtte til innovasjon.

Tjenestesektorens andel av sysselsetting og verdiskaping er i vekst. Denne sektoren omfatter et vidt spekter av næringer som stiller store og varierte krav til utdanning og kompetanse. SV vil satse på digitalisering, kompetanseutvikling og tjenesteinnovasjon. Sektoren har arbeidsforhold som må bli langt bedre. SV støtter fagbevegelsens kamp mot sosial dumping og for å løfte tjenesteyrker med lave inntektsnivå. Kraftmarkedet må styres politisk, og industrien sikres kraft.

Utviklingen i dag går mot at det legges flere begrensninger på allmennhetens bruk av åndsverk, uten at opphavspersonene får bedre betalt. SV vil arbeide for en informasjonsallmenning der intellektuelle produkter kan deles til ikke kommersielle formål gjennom åpen tilgang, fri programvare og annen deling. SV går mot tekniske restriksjoner som begrenser bruken av opphavsrettslig materiale mer enn det som er lovfestet.

Samtidig må opphavspersonenes rettigheter sikres, og det må etableres ordninger som gjør at en større andel av fortjenesten tilfaller opphavspersonene på bekostning av kommersielle aktører.

Etter SVs mening bør det være en menneskerett å ha tilgang til informasjon. Det inkluderer tilgang til internett og digitale informasjonsressurser. Informasjon og kunnskap som vare har den verdien at den ikke svekkes gjennom deling, men at deling kan være med å utvikle ny kunnskap.

Skal vi beholde folkelig oppslutning rundt velferdsstaten må vi effektivisere sakshåndtering på alle plan i offentlig sektor. SV vil jobbe for en digital revolusjon i offentlig sektor med sikte på å erstatte papirbasert arbeidsflyt. Dette vil drastisk forbedre kommunikasjonen mellom offentlige enheter og ikke minst til innbyggerne

Statlig eierskap har spilt en viktig rolle i utviklingen av norsk næringsliv, og statens eierskap i energisektoren har vært avgjørende for norsk industriutvikling. Det statlige eierskapet må videreutvikles og tilpasses nye utfordringer. Statlig eierskap skal sikre kontroll over naturressurser og infrastruktur og bidra til å hindre utflytting av nøkkelkompetanse. Det bør også bidra til å utvikle nye nøkkelområder i et framtidsrettet næringsliv.

Kunnskap og forskning

Kunnskap er kilde til innsikt, dannelse, verdiskaping og maktutjevning. Vi vokser som land og som mennesker ved å vite og forstå mer. Norges viktigste formue er menneskers kunnskaper og arbeidsevne. SV vil derfor satse på utdanning og opplæring, utvikling og forskning. Dette er sentrale investeringer i utvikling av næringsliv og offentlig sektor.

SV prioriterer barnehage og skoler med høy kvalitet, rom for alle og kompetente ansatte. Det er viktig for alle barn å få utvikle sine evner og talent. Ved siden av å tilegne seg teoretiske og faglige perspektiver og ferdigheter, vil SV at barn og unge skal få utfolde seg kreativt, kunne tenke kritisk og samarbeide med andre mennesker.

Kvaliteten på fagutdanningen er helt sentral for et konkurransedyktig næringsliv i Norge. Det er en sentral samfunnsoppgave å sørge for at alle får muligheten til å fullføre videregående opplæring. Dette inkluderer læreplasser på yrkesfag. SV vil systematisk jobbe for å heve statusen til fagutdanningen for å sikre rekruttering og redusere status- og identitetsforskjeller mellom akademisk og praktisk utdanning.

SV går inn for en variert og helhetlig skoledag som kombinerer fag, fysisk aktivitet, mat og andre praktiske, sosiale og estetiske aktiviteter. Frafall i opplæring må bekjempes med tidlig innsats, tydelige forventninger og tettere oppfølging. En mer praktisk skole med flere, kompetente ansatte, en styrket lærlingordning i tett samarbeid med næringsliv og offentlig sektor og sikring av alternative utdanningsveier er viktig.

Grunnforskning er viktig for å styrke vår forståelse av oss sjøl og verden, for å utvikle samfunnet videre og danner grunnlaget for framtidig verdiskaping. SV vil sikre at det er tilstrekkelige ressurser til grunnforskning. Prinsippet om forskningens frihet må vernes. Samtidig ønsker SV at det skal forskes mer på de viktigste utfordringene for samfunnet, for eksempel klimaspørsmål og utvikling av velferdsstaten. Dette må gjenspeiles i forskningspolitikken.

Universitets- og høyskolesektoren har en viktig rolle i samfunnet. Den skal gi lik rett til utdanning, arbeidskraft som samfunnet trenger, og bidrag til kunnskapsbasert offentlig debatt. Universiteter og høyskoler må være offentlig finansiert og bygge på et bredt kunnskaps- og læringsssyn. Studenter og akademisk ansatte gjør et samfunnsnyttig arbeid ved å tilegne seg og utvikle kunnskap, og må gis gode arbeids- og læringsforhold. Samfunnet må legge til rette for gode boforhold og lånevilkår slik at alle sikres reelle muligheter for høyere utdanning.

Infrastruktur

En framtidsrettet og distriktstilpasset næringspolitikk må kombineres med en satsing på infrastruktur som reduserer tidsbruk og transportbehov. Det er en offentlig oppgave å bidra med nødvendig infrastruktur og store investeringer, som bygging av jernbane, kollektivtrafikk, veier, havner, flyplasser og infrastruktur for elektronisk kommunikasjon. Dette er viktige områder for samfunnsutviklingen som må ses i sammenheng med hverandre. Det krever demokratisk styring, og utbyggingen kan derfor ikke overlates til markedskreftene.

SV mener at Staten skal ha en aktiv rolle i å fremme utvikling av fri programvare. Programvare som er utviklet i offentlig regi skal tilgjengeliggjøres

som fri programvare slik at den videreutvikles i samarbeid og tas i bruk av hvem som helst.

SV mener at offentlig eierskap innen kollektivtransport er nødvendig for å sikre god samhandling og gode tilbud innen transportsektoren. I tillegg mener SV det må legges vekt på å utvikle tilpassede transporttilbud i tynnere befolkede områder.